

REPERTORI BIBLIOGRÀFIC SOBRE "ANTROPOLOGIA FILOSÒFICA" (1990-1996)

Xavier Marín

UNIVERSITAT RAMON LLULL

La filosofia de la ciència que va imperar en els anys quaranta-cinquanta era, bàsicament, un intent "asèptic" de reconstruir i formalitzar teories científiques. El gir sociològic dels seixanta va mostrar que aquesta concepció estàtica i reduccionista de l'empresa científica no era apropiada i no ens ensenyava gaire sobre la veritable naturalesa del funcionament científic.

La tasca de la filosofia crítica de la ciència és retornar a l'home el seu instrument (la ciència-tècnica-tecnologia) perquè el posi al servei d'ell mateix.

45

Potser el primer assaig d'una antropologia filosòfica va ser la intuïció de Protàgores quan va dir que "l'home és la mesura de totes les coses, de les que són en tant que són, de les que no són en tant que no són". Però tothom reconeix la centralitat del tomb kantian en dividir la recerca filosòfica en grups de problemes que troben la seva culminació en l'antropologia. La revolució copèrnica que genera Kant és de gran importància, perquè fa que el subjecte ocupi el lloc central de la construcció del món i que tot giri al voltant seu.

S'inicia aquí un llarg procés que, passant per algunes etapes decisives (Fichte, Schelling, Husserl, Buber, Levinas...), mira de trobar el lloc de l'ésser humà i analitzar la seva naturalesa. No ha estat, certament, una història còmoda que hagi afavorit l'acord de totes les escoles. No sempre ha estat fàcil evitar els perills de fisicalisme, biologisme i historicisme. De fet, molts intents d'entendre l'ésser humà encara oscil·len entre un il·lusori holisme i un reduccionisme exclouent. L'antiga oposició entre materialisme i espiritualisme no s'ha decidit a favor de cap de les dues parts; i és que l'antagonisme, potser, no ha de ser resolt sinó dissolt.

Precisament per això, i en un context de postmodernitat on sembla haver-se perdut el fonament, el concepte "integració" esdevé clau per a entendre l'actual situació; una integració que no perdi de vista la condició estructural de l'home com un ésser que es troba fent camí, que es va construint de mica en mica, que està essencialment marcat per la historicitat i la crisi¹.

I l'antropologia filosòfica és especialment útil per a aconseguir aquesta integració. Sense el seu ajut no podem plantejar-nos si és possible l'home unificat o si hem d'acceptar-nos com éssers dividits, incomplets, escindits, alienats, reprimits, un misteri, un enigma indesxifrabable... Només l'antropologia filosòfica pot orientar-nos per saber si hem de renunciar a conèixer-nos plenament o si és recomanable intentar-ho malgrat quedar-se a mig camí. Només l'antropologia filosòfica pot afavorir que evitem els prejudicis que, bo i fent-nos creure que ja coneixem el resultat, no deixen lloc a l'admiració.

Pot semblar paradoxal preguntar-se què és l'home en un moment en què les ciències humanes i socials ens proporcionen tanta informació sobre l'ésser humà. Però hi ha acord a dir que, com més coses sabem sobre l'home, més problemàtic esdevé i més lluny som de comprendre la seva unitat².

Perquè avui el problema no està tant en el fet que l'experiència elaborada per la ciència tingui la pretensió de ser l'única certa, sinó en el fet que els nostres progressos en el coneixement estan sota la llei de la creixent especialització de les ciències. Aquest procés (iniciat al segle XVII) ha arribat a la seva culminació amb l'avenç de la ciència positiva del XX que, tot oblidant la metafísica, ha acabat creant una contrarealitat artificial on la decisió personal de l'individu tendeix a ser substituïda pels automatismes.

D'aquesta manera una certa concepció de la ciència entra en conflicte amb la nostra consciència dels valors. Perquè facilitar la pràctica no significa només ajudar a fer allò que hom pot fer.

¹ Vegeu Torralba. F. "La indigència d'un temps. El clarobscur finisecular". *Trípodos 2*. Facultat de Ciències de la Comunicació Blanquerna. URL. Barcelona. 1996. L'autor defensa que la tecnocràcia i el nihilisme generen una època essencialment indigent que es reflecteix en tots els àmbits de l'existència: metafísica, ètica, estètica, història, cultura i política.

² Vegi's A.Nello. "Antropologia, antropologies i oblit de l'home. Peripècies de l'antropologia contemporània". *Ars Brevis 1*. Càtedra Ramon Llull Blanquerna. URL. Barcelona. 1996. L'autor mostra com l'antropologia filosòfica ha estat ofegada per les antropologies especialitzades, igual que els fills rebels es revoltent contra la mare tirànica i incomprensible. És especialment interessant la seva anàlisi d'aquest procés, concretada en el pas del discurs del mètode al mètode sense discurs, de la crítica de les ideologies a la crisi postmoderna de les ideologies

Pràctica és també una tria entre diverses possibilitats. No es tracta aquí d'allò que podem o no podem, sinó d'allò que volem amb el nostre poder. L'ésser humà no és allò que és perquè disposa d'una dotació suplementària, sinó perquè disposa de la rara capacitat de ser "excèntric" i transformar el medi ambient en cultura. En l'actual situació, potser el problema no estigui tant a preguntar-se si és possible distingir entre un ésser humà i un animal com en cercar les diferències entre l'home i la màquina: una màquina pot voler?; és l'autòmat l'ideal d'un home capaç?; ha d'ajustar-se la nostra ment al sistema de processament d'un ordinador?...

Ja es veu com la contribució de l'antropologia filosòfica a la nova ciència de l'home continua essent molt important. La recerca bibliogràfica dels darrers anys sobre aquest tema així ho palesa. Deixant de banda els temes referits a qüestions bioètiques, la majoria de publicacions versen sobre el tema de la consciència i les seves capacitats. Per això ens centrarem en les obres que tracten la problemàtica de la ment-cervell, de la consciència-cibernètica i de la llibertat, deixant per a una altra ocasió el comentari exhaustiu d'algunes de les obres de lectura recomanable.

1. OBRES GENERALS

-ANTENBRINK, H. *Seinorganisation und menschliches Verhalten. Ein Kommentar zum Sinn und Wahrheitsstreben des Menschen*. Frankfurt a.M., Bern, New York: Lang, 1990. 228 p. (Europäische Hochschulschriften, Reihe 20 : Philosophie; 307).

-BAILLIE, J. *Problems in personal identity*. New York: Paragon House, 1993. 171 p.

-BARILIER, E. *La ressemblance humaine*. Lausanne: L'Age d'Homme, 1991. 241 p.

-BAUMGARTNER, H.M. (ed.) *Zeitbegriffe und Zeiterfahrung*. Freiburg: Br. Alber, 1994. 314 p. (Grenzfragen; 21).

-BECKER, C. *Selbstbewusstsein und Individualität. Studien zu einer Hermeneutik des Selbstverständnisses*. Würzburg: Königshausen & Neumann, 1993. 181 p. (Epistemata, Reihe Philosophie; 136).

-BENDIG, V. *Das Prinzip des Gegensatzes. Beitrag zu einem interdisziplinären, phänomenologischen Vergleich fundamentaler Strukturgesetze in Natur und Kultur*. Frankfurt a.M., Bern, New York: Lang, 1992. 309 p.

-BERGER, W. *Das Bedürfnis und sein Schatten. Vorarbeiten zu einer philosophischen Anthropologie*. Freiburg: Alber, 1992. 263 p. (Alber-Reihe Philosophie)

-BIANCA, M. *Il sé emergenziale. Introduzione allo studio del sé*. Firenze: A. Pontecorvoli, 1992. 263 p. (Oikia; 5).

-BIOLO, S. (ed.) *Interiorità. Principio della filosofia. Saggi e ricerche.* Centro di studi filosofici di Gallarate. Genova: Marietti, 1992. 224 p.

-BIZZOTTO, A. *Antropologia filosofica. Prospettive teologiche.* Trieste: LINT, 1991. 176 p.

-BOLZONI, L.; CORSI, P. *La cultura della memoria.* Bologna: Il Mulino, 1992. 395 p.

-BORUTTI, S. *Per un'etica del discorso antropologico.* Milano: Edizioni Angelo Guerini e Associati, 1993. 161 p.

-BOURDIEU, P. *Réponses. Pour une anthropologie réflexive.* Paris: Ed. du Seuil, 1992. 267 p.

-BRAIDOTTI, R. *Patterns of dissonance. A study of women in contemporary philosophy.* Crambridge: Polity Press, 1991. 316 p.

-BRAUDE, S. *First person plural. Multiple personality and the philosophy of mind.* London: Routledge, 1991. 283 p.

-BRETON, S. *L'autre et l'ailleurs.* Paris: Descartes, 1995. 148 p.

-BUGOSSI, T. *Intériorité et herméneutique. Bibliothèque de philosophie comparée.* Bordeaux: Bière, 1995. 91 p. (Essais; 9).

-BUTLER, J. *Gender Trouble. Feminism and the subversion of identity.* London: Routledge, 1990. 172 p.

-CAROLYN, E.; PLAHERTY, M.G. (ed.). *Investigating subjectivity. Research on lived experience.* Newbury Park (Cal): Sage Publications, 1992. 259 p. (Sage focus edition; 139).

-CHANEY, N. *Six images of human nature.* Englewood Cliffs (NJ): Prentice-Hall, 1990. 175 p.

-CHOZA, J. *La realización del hombre en la cultura.* Madrid: Rialp, 1990. 370 p.

-CHOZA, J., CHOZA, P. *Ulises, un arquetipo de la existencia humana.* Barcelona: Ariel, 1996. 198 p.

-CLAVERO, J. *La crisis del hombre a la luz de las concepciones antropológicas.* Buenos Aires: Universidad Católica Argentina: Facultad de Ciencias Sociales y Económicas, 1993. 160 p.

-COCKBURN, D. *Other human being.* New York: St Martin's Press, 1990. 240 p.

-CONILL SANCHO, J. *El enigma del animal fantástico.* Madrid: Tecnos, 1991. 334 p.

-CORETH, E. *Antropologia filosofica.* Brescia: Morcelliana, 1991. 192 p.

-DANKEN UND DANKBARKEIT. *Eine universale Dimension des Menschsein.* Heidelberg: Winter, 1992. 233 p. (Philosophie und realistische Phänomenologie; 1).

-DEMARET, J.; LAMBERT, D. *Le principe anthropique. L'homme est-il le centre de l'univers?.* Paris: A. Colin, 1994. 301 p.

-DAVY, M. *La connaissance de soi.* 6ème ed. Paris: Presses

- Universitaires de France, 1992. 118 p. (Le philosophe; 75).
- Das Problem der Identität*. Symposion des Deutschen Instituts für Bildung und Wissen. Wuppertal, Zürich, Brockhaus: Paderborn, 1993. 141 p. (IBW-Beiträge zur Diskussion; 16).
- DE FINANCE, J. *De l'un et de l'autre. Essai sur l'altérité*. Roma: Editrice Pontificia Università Gregoriana, 1993. 370 p.
- HONNEFELDER, I. *Die Einheit des Menschen. Zur Grandfrage der philosophischen Anthropologie*. Wien, Zürich: Schöningh, 1994. 181 p.
- FARLEY, E. *Good and evil. Interpreting a human condition*. Minneapolis: Fortress Press, 1990. 295 p.
- FIERRO, A. *Para una ciencia del sujeto. Investigación de la personalidad*. Barcelona: Anthropos, 1993. 494 p. (Autores, textos y temas de Psicología, 19).
- FREEMAN, M. *Rewriting the self. History, memory, narrative*. London: Routledge, 1993. 249 p.
- FRUTOS, E. *Antropología filosófica*. Zaragoza: Prensas Universitarias, 1991. 564 p.
- GARGANI, A. *Il testo del tempo*. Roma: Laterza, 1992. 137 p. (Lezione italiane; 2).
- GERGEN, K. *The saturated self. Dilemmas of identity in contemporary life*. New York: Basic Books, 1991. 295 p.
- GEVAERT, J. *El problema del hombre. Introducción a la antropología filosófica*. Salamanca: Sígueme, 1991. 360 p. (Lux Mundi; 48).
- GIUSTINIANI, P. *Antropologia filosofica. Ripensare l'uomo*. Casale Monferrato: Piemme, 1991. 168 p. (Manuali di base; 13).
- GREEN, A. *La causalité psychique. Entre nature et culture*. Paris: O. Jacob, 1995. 332 p.
- GREVERUS, I. *Neues Zeitalter oder verkehrte Welt. Anthropologie als Kritik*. Darmstadt. Wiss. Buchges: Abt. Verl, 1990. 332 p.
- GOLDSCHMIDT, W. *The human career. The self in the symbolic world*. Oxford: Basil Blackwell, 1990. 285 p.
- GUTTANDIN, F. *Genese und Kritik des Subjektbegriffs. Zur Selbstthematisierung der Menschen als Subjekte*. Egelsbach, New York: Hänsel-Hohenhausen, 1993. 351 p. (Deutsche Hochschulschriften; 487).
- HENNEQUIN, P. *Le Sens à l'épreuve de l'Autre*. Namur: Sénevé-Publictions, 1991. 106 p.
- HERSCH, J. *Die Hoffnung. Mensch zu sein*. Zürich: Benzinger, 1990. 175 p.
- HOERES, W. *Offenheit und Distanz. Grundzüge einer phänomenologischen Anthropologie*. Berlin: Duncker und Humblot, 1993. 456 p. (Philosophische Schriften; 9).
- HOLZ, H. *Das System der Sinnlichkeit*. Groningen: Faculteit der

Wijsbegeerte. Rijksuniversiteit Groningen, 1992. 29 p. (Acta philosophica Groningana; 5).

-GOICOECHEA, D., LUIK, J., MADIGAN, T. (ed.) *The question of humanism. Challenges and possibilities*. Buffalo: Prometheus Books, 1991. 341 p.

-*Homme et sujet. La subjectivité en question dans les sciences humaines*. Conférences du Centre d'études pluridisciplinaires sur la subjectivité. Unité Strasbourg I. Paris: L'Harmattan, 1993. 157 p. (Logiques Sociales).

-*Ideen zu einer integralen Anthropologie. Festschrift für Karel Macha zu seinen 60 Geburtstag*. München: BB-Verl, 1991. 612 p.

-JACQUES, F. *Difference and subjectivity. Dialogue and personal identity*. New Haven (Conn.): Yale University Press, 1991. 374 p.

-KUHSE, H.; SINGER, P. (ed.) *Individuals, humans, persons. Questions of life and death*. Sankt Augustin: Academia-Verl, 1994. 194 p. (Beiträge zur angewandten Ethik; 1).

-KAEMPFER, W. *Zeit des Menschen. Das Doppelspiel der Zeit im Spektrum der menschlichen Erfahrung*. Frankfurt a.M.: Insel-Verl, 1994. 289 p.

-KATTAN, N. *La réconciliation. A la rencontre de l'autre*. Ville LaSalle (Que): Hurtubise, 1993. 116 p.

-KIDD, S.; KIDD, J. *Experiential method. Qualitative research in the humanities using metaphysics and phenomenology*. Frankfurt a.M., Bern, New York: Verlag Peter Lang, 1990. 154 p. (American University Studies. serie V: Philosophie; 90).

-KLAINGUTI, G. *Auf dem Weg zu einer Logik des Ich*. Schaffhausen: Novalis-Verl, 1991. 48 p.

-KLEIN, J. *La conscience et le monde*. Paris: L'Originel, 1992. 172 p.

-KOCH, A. *Subjektivität in Raum und Zeit*. Frankfurt a.M.: Klostermann, 1990. 287 p. (Philosophische Abhandlungen; 57).

-KOLAK, D. and MARTIN, R. (ed.) *Self and identity. Contemporary philosophical issues*. New York: Macmillan, 1991. 502 p.

-KOLAK, D.; MARTIN, R. *Self and identity. Contemporary philosophical issues*. New York: Macmillan, 1991. 502 p.

-KOWALCZYK, S. *An outline of the philosophical anthropology*. Frankfurt a.M., Bern, New York: Peter Lang, 1991. 289 p.

-KRISTEVA, J. *Strangers to ourselves. Hemel Hempstead* (Hertfordshire). Harvester Wheatsheaf, 1991. 230 p.

-KUNIN, E. *An inquiry into human nature and other basic assumptions*. San Francisco: Mellen Res. University Press, 1991. 118 p.

-LACENTRA, W. *The authentic self. Toward a philosophy of personality*. Frankfurt a.M., Bern, New York: Verlag Peter Lang, 1991. 211 p. (American University Studies. Series V: Philosophie; 36).

-LACOSTE, J. *Expérience et absolu. Questions disputées sur l'humana-*

nit  de l'homme. Paris: Presses Universitaires de France, 1994. 239 p. (Epiméthée).

-*Le dépassement de soi dans la pensée philosophique*. Actes du colloque des 19-20 octobre 1990 pour les soixante-dix ans de Fernand Brunner. Neuchâtel: A la Baconnière, 1994. 165 p.

-LÉVINAS, E. *Entre nous. Essais sur le penser- -l'autre. Le livre de poche*. Paris: Librairie Générale Française, 1993. 252 p. (Biblio. essais; 4172).

-LEVINE, G. (ed.) *Constructions of the self*. New Brunswick (NJ): Rutgers University Press, 1992. 300 p.

-*L'io della mente. Fantasia e riflessioni sul s  e sull'anima*. Milano: Adelphi, 1992. 496 p. (Gli adelphi; 35).

-LORENZ, K. *Einführung in die philosophische Anthropologie*. Darmstadt: Wiss. Buchges. Abt. Verl, 1990. 153 p.

-LORRAINE, T. *Gender, identity and the production of meaning*. Boulder (Colo.): Westview Press, 1990. 227 p.

-MCCALL, C. *Concepts of person. An analysis of concepts of person, self and human being*. Aldershot (Hampshire): Avebury, 1990. 202 p.

-MIES, F. *De l' Autre*. *Essai de typologie*. Namur: Facult s Universitaires Notre-Dame de la Paix, 1994. 205 p. (Philosophie; 1).

-MIRASHI, R. *La problématique du sujet aujourd'hui*. La Versanne: Encre Marine, 1994. 271 p.

-MONASTERIO, J. *To be human. An introductory experiment in philosophy*. Lanham (Md): University Press of America, 1993. 241 p.

-MORIN, E. *La complexité humaine*. Paris: Flammarion, 1994. 380 p. (Champs. L'essentiel; 189).

-MORRIS, B. *Western conceptions of the individual*. Oxford, Providence (R.I.): Berg, 1991. 505 p.

-MUHR, D. *Selbst-Zeit-Ordnung. Ein Beibild der Unvollkommenheit*. Essen: Verl Die Blaue Eule, 1991. 201 p. (Kleine Arbeiten zur Philosophie; 31).

-NISAND, L. *Les sens de l'humain*. Paris: Detrad-AVS, 1994. 168 p.

-NOONAN, H. (ed.) *Identity*. Aldershot (Hampshire): Dartmouth, 1993. 458 p. (International research library of philosophy; 2).

-NOONAN, H. (ed.) *Personal identity*. Aldershot (Hampshire): Dartmouth, 1993. 538 p. (International research library of philosophy; 3).

-OTTONELLO, P.P. *L'uomo "equivoco"*. Genova: Ed. del l'Arcipelago, 1991. 104 p. (Scritti; 4).

-PALMER, S. *Human ontology and rationality*. Aldeshot

(Hampshire): Avebury, 1992. 228 p.

-POLO, L. *Quién es el hombre. Un espíritu en el mundo*. Madrid: Rialp, 1991. 264 p.

-PRAUSS, G. *Die Welt und Wir. Vol I: Sprache-Subjekt-Zeit*. Stuttgart: J.B.Metzler, 1990. 407 p.

-RECHENAUER, M. *Intentionaler Realismus und Externalismus. Beiträge zur Diskussion des Individualismus in der analytischen Philosophie des Geistes*. Würzburg: Königshausen und Neumann, 1994. 121 p. (Epistemata: Reihe Philosophie; 146).

-RESCHER, N. *Warum sind wir nicht klüger?. Der evolutionäre Nutzen von Dummheit und Klugheit*. Stuttgart: Hirzel, 1994. 96 p.

-RIOBÓ GONZÁLEZ, M. *Psicodinamismo evolutivo de la personalidad. Contribución a una antropología filosófica*. Barcelona: Herder, 1991. 216 p.

-ROUNER, L. *Selves, people and persons. What does it mean to be a self*. Notre Dame (Ind): University of Notre Dame, 1992. 210 p. (Boston University studies in philosophy and religion; 13).

-ROVATTI, P.A. *Transformazioni del soggetto. Un itinerario filosofico*. Padova: Il Poligrafo, 1992. 142 p. (Saggio; 3).

-RYBAK, B. *L'identité humaine*. Paris: J.M.Placé, 1990. 99 p.

-SANMARTIN SALA, J. *Antropología y filosofía. Ensayos programáticos*. Estella: Verbo Divino, 1995. 348 p.

-SCHERER, G. *Grundphänomene menschlichen Daseins im Spiegel der Philosophie*. Düsseldorf: Parerga, 1994. 122 p.

-SCHNEIDER, K. *The paradoxical self. Toward an understanding of pur contradictory nature*. New York: Insight Books: Plenum Press, 1990. 235 p.

-SCHULZ, W. *Subjektivität im nachmetaphysischen Zeitalter*. Aufsätze. Pfullingen: Neske, 1992. 380 p.

-SCILIRONI, C. *In cammino verso l'uomo. Saggio di antropologia filosofica*. Milano: Edizioni San Paolo, 1994. 166 p. (Universo Filosofia, Saggi; 9).

-SEGAL, J. *Agency and alienation. A theory of human presence*. Lanham (Md): Rowman & Littlefield, 1991. 259 p.

-SPAEMANN, R.; WELSCH, W.; ZIMMERLI, W. (ed.) *Zweckmäßigkeit und menschliches Glück. Bamberger Hegelwochen*. 1993. Bamberg, Verl: Fränkischer Tag, 1994. 112 p.

-STEGE, E. *The many dimensions of the human person*. New York, Frankfurt a.M., Bern: Verlag Peter Lang, 1990. 204 p. (American University Studies. Series V: philosophy; 96).

-STING, S. *Der Mythos des Fortschreitens. Zur Geschichte des Subjektbildung*. Berlin: Reimer, 1991. 284 p. (Historische Anthropologie; 16).

- TAYLOR, C. *Quellen des Selbst, Die Entstehung der neuzeitlichen Identität*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1994. 911 p.
- The quest of man. The topicality of philosophical anthropology*. Assen. Van Gorcum, 1991. 203 p.
- THIEL, M. *Versuch einer Ontologie der Persönlichkeit*. 4 vol. Heidelberg: Elpis-Verlag, 1990.
- TRONCON, R. *Studi di antropologia filosofica*. Vol. I: *La filosofia del l'inquietudine*. Milano: Guerini, 1991. 248 p.
- USLAR, D. *Sein und Deutung*. Vol. III: *Mensch und Sein*. Stuttgart: Hirzel, 1991. 182 p.
- VICENTE ARREGUI, J.; CHOZA, J. *Filosofía del hombre. Una antropología de la intimidad*. 2a ed. Textos del Instituto de ciencias para la familia. Madrid: Rialp, 1992. 506 p. (Universidad de Navarra; 4).
- WAGNER, H. *Mensch und Welt. Dasein und Bestimmung*. Wien: Neue-Welt-Verl, 1991. 50 p. (Essays).
- WEBER, W. *Philosophische Anthropologie aus historischer und systematischer Sicht*. Graz. dbv-Verl.für Techn.Univ, 1992. 427 p. (Dissertationen der Karl-Franzens-Universität Graz; 90).
- WEYMANN-WEYJE, W. *Leben in der Vergänglichkeit. Über dir Sinnfrage, die Erfahrung des Anderen und den Tod*. Düsseldorf: Patmos-Verl, 1991. 192 p.
- WETZ, F. *Lebenswelt und Weltall. Hermeneutik der unabweislichen Fragen*. Stuttgart: Neske, 1994. 522 p.
- WHITE, S. *The unity of the self. A Bradford book*. Cambridge (mass): The MIT Press, 1991. 424 p.
- WILK, S. *Humanistic anthropology*. Knoxville (Tenn): The University of Tennessee Press, 1991. 148 p.
- Woher, wozu, wohin? Fragen nach dem menschlichen Leben*. 4 Symposium der Universität Würzburg. Stuttgart: Klett-Schulbuchverl, 1990. 358 p.
- Zeiterfahrung und Personalität*. Forum für Philosophie Bad Homburg. Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1992. 266 p. (Suhrkamp-Taschenbuch Wissenschaft; 986)
- Zsok, Otto. *Zustimmung zum Leben. Logotherapeutischphilosophische Betrachtungen um dir Sinnfrage*. St Ottilien: EOS-Verl, 1994. 174 p.

Cos, esperit, ànima, ment

- ACKERMANS, H. (int.) *Le corps: sujet ou objet?*. Bruxelles: Facultés Universitaires Sant-Louis, 1995. 122 p. (Cah. Ecole Sc. philos. relig.; 17).
- ANDLER, D. (dir.) *Introduction aux sciences cognitives*. Paris:

Gallimard, 1992. 516 p.

-ARMSTRONG, D.M. *A materialist theory of the mind*. London: Routledge, 1993. 375 p.

-BALLMER, K. *Abschied vom Leib-Seele-Problem*. Hrsg. von Wyssling, P., Cuno, M. Siegen, Sancey LeGrand: Ed.LGC, 1994. 66 p.

-BARREAU, H. (dir.) *Le cerveau et l'esprit*. Paris: CNRS, 1992. 174 p.

-BASTI, G. *Il rapporto mente-corpo nella filosofia e nella scienza*. Bologna: Edizioni Studi Domenicano, 1991. 298 p. (Philosophia; 8)

-BENÍTEZ, L.; ROBLES, J. A. (comp.) *El problema de la relación mente-cuerpo*. México: UNAM, 1993. 288 p.

-BRAINE, D. *The human person. Animal and spirit*. London: Duckworth, 1992. 555 p.

-BROKKS, DHM. *The unity of the mind*. New York: St Martin's Press, 1994. 174 p.

-BÜHLER, K. (ed.) *Aspekte des Leib-Seele Problems. Philosophie, Mizin, künstliche Intelligenz*. Würzburg: Königshausen und Neumann, 1990. 291 p.

-CARRIER, M.; MITTELSTRASS, J. *Mind, brain, behaviour. The mind body problem and the philosophy of psychology*. Berlin, New York: de Gruyter, 1991. 314 p.

-CASEY, E. *Spirit and soul. Essays in philosophical psychology*. Dallas (Texas): Spring Publications, 1991. 309 p.

-COONEY, B. *A hylomorphic theory of mind*. Bern, Frankfurt a.M., New York: Verlag Peter Lang, 1991. 226 p. (New perspectives in philosophical scholarship; 2).

-COUSINS, N. *The celebration of life. A dialogue on hope, spirit, and the immortality of the soul*. New York: Bantam Books, 1991. 109 p.

-EDELMAN, G. *Bright air, brilliant fire. On the matter of the mind*. New York: Basic Books, 1992. 280 p.

-EDWARDS, S. *Externalism in the philosophy of mind*. Aldershot (Hampshire): Avebury, 1994. 229 p.

-*Einsicht in's Ich. Fantasien und Reflexionen über Selbst und Seele. Ingeklärte Ausg.* München: Taschenbuch-Verl, 1992. 485 p.

-FELTS, B.; LAMBERT, D. (ed.) *Entre le corps et l'esprit. Approche interdisciplinaire du Mind Body Problem*. Liège: Pierre Mardaga, 1994. 290 p. (Psychologie et sciences humaines; 205).

-FLANAGAN, O. *The science of the mind*. Cambridge (Mass): The MIT Press, 1991. 424 p.

-FOLSCHIED, D. (ed.) *L'homme et son corps*. Paris: Editions Universitaires, 1991. 103 p.

-FOSTER, J. *The immaterial self. A defense of the Cartesian dualist*

conception of the mind. International library of philosophy. London: Routledge, 1991. 272 p.

-GUIU, A. *Sobre el alma humana.* Barcelona: PPU, 1992. 510 p. (Universitas; 17).

-HANNAN, B. *Subjectivity and reduction. An introduction to the mind-body problem.* Boulder (Colo): Westview Press, 1994. 140 p.

-HECKMANN, H. *Mentales Leben und materielle Welt. Eine philosophische Studie zum Leib-Seele-Problem. Grundlagen der Kommunikation und Kognition.* Berlin, New York: de Gruyter, 1993. 313 p.

-HERNÁNDEZ, A. *Integración cuerpo-mente.* Madrid: Espacio y Tiempo, 1993. 48 p.

-HUISMAN-FRANÇOIS RIBES, B. (ed.) *Les philosophes et le corps.* Paris: Dunod, 1992. 444 p.

-*Il problema mente-corpo.* Atti del Convegno organizzato nell'ambito del tema per l'assegnazione del Premio Cortina, Ulisse 1991. Collana Accademia. Accademia Patavina di scienze, lettere ed arti, 18. Padova. CEDAM. 1992. 190 p.

-JOHNSON, M. *El cuerpo en la mente. Fundamentos corporales del significado, la imaginación y la razón.* Madrid: Debate, 1991. 314 p.

-KATHER, R. *Der Mensch. Kind fer Natur oder des Geistes? Wege zu einer ganzheitlichen Sicht der Natur.* Würzburg: Ergon Verl. Dietrich, 1994. 246 p.

-KOSTKA, W. *Denken und Seele. Gedanken über die menschliche Seele und ihre Verantwortung.* Essen Verl. Die Blaue Eule, 1994. 161 p. (Allgemeine Literatur in der Baleuen Eule).

-KUZMINSKI, A. *The soul.* Bern, Frankfurt a. M., New York: Verlag Peter Lang, 1994. 157 p. (Revisioning philosophy; 15).

-LAÍN ENTRALGO, P. *Cuerpo y alma. Estructura dinámica del cuerpo humano.* Madrid: Espasa-Calpe, 1991. 299 p.

-LEDER, D. *The absent body.* Chicago: University of Chicago Press, 1990. 218 p.

-*Le problème de l'âme et du dualisme.* Actes du colloque organisé par le Département de Philosophie de l'Université de Tours et l'Association des amis du Musée Descartes, octobre 1989. Pub. par Jean-Louis Vieillard-Baron. Bibliothèque d'histoire de la philosophie. Paris: J.Vrin, 1991. 254 p.

-LIGER-BELAIR, J. *L'ombre nécessaire. Phénoménologie du corps.* Philosophie. Paris: Ed. du Félin, 1990. 286 p.

-LUCAS, R. *El hombre, espíritu encarnado. Compendio de filosofía del hombre.* Madrid: Sociedad de Educación Atenas, 1995. 380 p. (Síntesis, 8).

-MARTÍNEZ PORCELL, J. *Metafísica de la persona.* Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias, 1992. 454 p.

(Biblioteca universitaria de filosofía. Universitas; 29).

-MORAVIA, S. *The enigma of the mind. The mind-body problem in contemporary thought*. Cambridge, New York: Cambridge University Press., 1995. 319 p.

-MOULYN, A. *Mind-body. A pluralistic interpretation of mind-body interaction under the guidelines of time, space and movement*. Westport (Conn): Greenwood Press, 1991. 191 p. (Contribution in philosophy; 46).

-NEUMANN, E. *Die Psyche als Ort der Gestaltung. Drei Eranos-Vorträge*. Frankfurt a.M.: Fischer-Taschenbuch-Verl, 1992. 134 p.

-PRINI, P. *Il corpo che siamo. Introduzione all'antropologia etica*. Torino: SEI, 1991. 186 p.

-RICHIR, M. *Le corps. Essai sur l'intériorité*. Paris: Hatier, 1993. 77p. (Optiques, Philosophie; 202).

-ROSENTHAL, D.M. (ed.) *The nature of mind*. Oxford, New York: Oxford University Press, 1991. 642 p.

-SEEWALD, J. *Leib und Symbol. Ein sinnverstehender Zugang zur kindliche Entwicklung*. München: Fink, 1992. 564 p. (Übergänge; 23).

-SMITH, R. *Inhibition. History and meaning in the science of mind and brain*. Berkeley (Calif): University of California Press, 1992. 323 p.

-TETENS, H. *Geist, Gehirn, Maschine. Philosophische Versuche über ihren Zusammenhang*. Stuttgart: Reclam, 1994. 174 p. (Universal-Bibliothek; 8999).

-VOGELEY, K. *Repräsentation und Identität. Zur Konvergenz von Hirnforschung und Gehim-Geist-Philosophie*. Berlin: Duncker und Humblot, 1995. 341 p. (Erfahrung und Denken; 77).

-VON BERGEN, C. *Mind and matter. A general survey, their history, systematics and prospects*. Amsterdam: International Institute of Interdisciplinary Integration, 1993. 116 p. (Integrated projects; 15).

-WASSERMANN, G. *A philosophy of matter and mind. A new look at an old major topic in philosophy*. Aldershot (Hampshire): Avebury, 1994. 323 p.

Consciència, intel·ligència artificial

-BEAKLEY, B.; LUDLOW, P. (ed.) *The philosophy of mind. Classical problems, contemporary issues*. Cambridge (Mass): The MIT Press, 1992. 433 p.

-BOGENRIEDER, I.M. *Intelligentes Handeln. Ein Kontext für externalisierte Intelligenz*. Delft: Eburon, 1993. 240 p.

-BRINGSJORD, S. *What robots can and can't be*. Dordrecht:

Kluwer Academic Publishers, 1992. 380 p. (Studies in cognitive systems; 12).

-CAYLA, F. *Routes et déroutés de l'intentionnalité*. Combas: Ed. de l'Éclat, 1991. 95 p.

-CARFANTAN, S. *Conscience et connaissance de soi*. Nancy: Presses Universitaires de Nancy, 1992. 273 p.

-CHURCHLAND, P.; SEJNOWSKI, T. *The computational brain*. Cambridge (Mass): The Mind Press, 1992. 275 p.

-CLARK, A. *Associative engines. Connectionism, concepts and representational change*. Cambridge (Mass.): The MIT Press, 1994. 252 p.

-DARTNALL, T. (ed.) *Artificial intelligence and creativity. An interdisciplinary approach*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1994. 455 p. (Studies in cognitive systems; 17).

-DAVIES, M.; HUMPHREYS, G.W. (ed.) *Consciousness. Psychological and philosophical essays*. Oxford: Blackwell, 1993. 312 p. (Reading in mind and language; 2).

-DENNETT, D. *Philosophie des menschlichen Bewusstseins*. Hamburg: Hoffmann und Campe, 1994. 635 p.

-*Dimensionen des Selbst. Selbstbewusstsein, Reflexivität und die Bedingungen von Kommunikation*. Frankfurt a.M.: Suhrkamp, 1991. 453 p. (Suhrkamp-Taschenbuch Wissenschaft; 942).

-DREYFUS, H. *What computers still can't do. A critical of artificial reason*. Cambridge (Mass): The MIT Press, 1992. 354 p.

-EHMAN, R. *The authentic self*. Amherst (NY): Prometheus Books, 1994. 146 p.

-FORGUSON, L. *Common sense*. New York: Routledge: Chapman & Hall, 1990. 193 p.

-Gadenne, V.; Oswald, M. *Kognition und Bewusstsein*. Berlin: Springer, 1991. 130 p. (Lehr und Forschungstexte Psychologie; 40).

-GANASCIA, J. *L'âme-machine. Les enjeux de l'intelligence artificielle*. Paris: Ed du Seuil, 1990. 279 p.

-GONZÁLEZ QUIRÓS, J. *Mente y cerebro*. Madrid: Iberediciones, 1994. 329 p. (Parteluz; 5).

-GRAHAM, G. *Philosophy of mind. An introduction*. Oxford: Blackwell, 1993. 204 p.

-HOOKWAY, C.; PETERSON, D. (ed.) *Philosophy and cognitive science*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. 236 p. (Royal Institute of Philosophy Supplements; 34).

-JACKENDORFF, R. *Languages of the mind. Essays on mental representation*. Cambridge (Mass): The MIT Press, 1992. 200 p.

-KIRK, R. *Raw Feeling. A philosophical account of the essence of consciousness*. Oxford: Clarendon Press: Oxford University Press, 1994. 251 p.

-*Kognitionswissenschaft. Grundlagen, Probleme. Perspektiven.* Hrsg. von D.Münch. Frankfurt a.M.: Suhrkamp, 1992. 388 p. (Suhrkamp-Taschenbücher-Wissenschaft; 989).

-*La théorie computationnelle de l'esprit.* Paris: Presses Universitaires de France, 1992. 297 p. (Etudes philosophiques; 3).

-*Le cerveau, la machine-pensée.* Colloque du Group de réflexions transdisciplinaires. Paris: L'Harmattan, 1993. 142 p.

-*L'intentionnalité en question. Entre phénoménologie et recherches cognitives.* Communications présentées au colloque international organisé à Nice par le Centre de recherches d'histoire des idées, 11-13 juin 1992. Textes réunis par D. Janicaud. Paris: J. Vrin, 1995. 397 p.

-MACNAMARA, J.; REYES, G.E. (ed.) *The logical foundations of cognition.* Oxford, New York: Oxford University Press, 1994. 368 p. (Vancouver studies in cognitive science; 4).

-MCGINN, C. *The problem of consciousness. Essay Towards a resolution.* Oxford: Blackwell, 1993. 216 p.

-MARX, W. *Bewusstseins-Welten. Die Konkretion der Reflexionsdynamik.* Tübingen: Mohr, 1994. 484 p.

-METZINGER, T. *Subjekt und Selbstmodell. Die Perspektivität Phänomenalen Bewusstseins von dem Hintergrund einer naturalistischen Theorie mentaler Repräsentation.* Paderborn, Wien, Zürich: Schöningh, 1993. 324 p.

-MOHYELDIN SAID, K.A. [et al.] (ed.) *Modelling the mind.* Oxford: Oxford University Press, 1990. 216 p.

-MORRIS, C. *Symbolism and reality. A study in the nature of mind.* Amsterdam: John Benjamins, 1993. 128 p. (Foundations of semiotics; 15).

-NIDA-RÜMELIN, M. *Farben und phänomenales Wissen.* Wien: VWGO, 1993. 99 p. (Conceptus-Studien; 9).

-PINILLOS, J. *La mente humana.* Madrid: Temas de Hoy, 1992. 250 p. (Fin de siglo; 20).

-PITRAT, J. *De la machine à l'intelligence.* Paris: Hermès, 1995. 134 p.

-PRIEST, S. *Teorías y filosofías de la mente.* Madrid: Cátedra, 1994. 266 p.

-SCHEICHERT, H. *Der Begriff des Bewusstsein. Eine Bedeutungsanalyse.* Frankfurt a.M.: Klostermann, 1992. 221 p.

-SEARLE, J. *Intentionalität. Eine Abhandlung zur Philosophie des Geistes.* Frankfurt a.M.: Suhrkamp, 1991. 352 p. (Suhrkamp-Taschenbuch Wissenschaft; 956).

-SEARLE, J. *The rediscovery of the mind.* Cambridge (Mass): The MIT Press, 1992. 270 p.

-SMITH, T. *Behavior and its causes. Philosophical foundations of operant psychology*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1994. 266 p. (Studies in cognitive systems; 16).

-SMYTHIES, J. *The walls of Plato's cave. The science and philosophy of brain, consciousness and perception*. Aldershot (Hampshire): Avebury, 1994. 241 p.

-STICH, S.; WARFIELD, T.A. (ed.) *Mental representation. A reader*. Oxford: Blackwell, 1994. 377 p.

-TYE, M. *The imagery debate*. Cambridge (Mass): The MIT Press, 1991. 172 p.

-VIGNAUX, G. *Les sciences cognitives. Une introduction*. Paris: La Découverte, 1992. 359 p.

Llibertat

-BALABAN, O.; EREV, A. *The bounds of freedom. About the Eastern and Western approaches to freedom*. Bern, Frankfurt a.M., New York: Peter Lang, 1995. 186 p. (Americam University Studies, Series V: Philosophy; 165).

-BERGER, P.; GASTIL, R.; WEIGEL, G. *The structure of freedom. Correlations, causes and cautions*. Grand Rapids (Mich): Wm. B. Eerdmans Pub. Co., 1991. 142 p. (Encounter series; 14).

-DENNETT, D. *La libertad de acción. Un análisis de la exigencia de libre albedrío*. Barcelona: Gedisa, 1992. 226 p.

-DOUBLE, R. *The non-reality of free will*. Oxford, New York: Oxford University Press, 1991. 247 p.

-FELT, J. *Making sense of your freedom. Philosophie for the perplexed*. Ithaca (NY): Cornell University Press, 1994. 110 p.

-GARCÍA GONZÁLEZ, J. *El ser y la libertad*. Málaga: Edinford, 1992. 156 p.

-GEYMONAT, L. *La libertad*. Barcelona: Crítica, 1991. 122 p. (Crítica/Filosofía; 15).

-GINET, C. *On action*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1990. 159 p.

-GOLDSCHMIDT, H. *Werkausgabe in neun Bänden. Dd. VI: Freiheit für den Widersoruch*. Wien: Passagen Verl, 1993. 180 p.

-GUIBAL, F. *Autonomie et liberté*. Paris: Cerf, 1993. 303 p.

-GUT, B. *Die Verbindlichkeit frei gesetzter Intentionen. Entwürfe zu einer Philosophie über den Menschen*. Stuttgart, Verl: Freies Geistesleben, 1990. 255 p. (Logoi; 9).

-HEGGE, H. *Freiheit, Individualität und Gesellschaft. Eine philosophische Studie zur menschlichen Existenz*. Stuttgart, Verlag: Freies Geistesleben, 1992. 445 p. (Logoi, Philosophie, Literatur, Geschichte; 10).

- HONDERICH, T. *How free are you? The determinism problem*. Oxford, New York: Oxford University Press, 1993. 145 p.
- KELLER, A. *Philosophie der Freiheit*. Graz, Köln, Verl: Styria, 1994. 350 p.
- KINK-EITEL, H. *Die Philosophie und die Wilden. Über die Bedeutung des Fremden für die europäische Geistesgeschichte*, Hamburg: Junius, 1994. 407 p.
- KLEIN, I. *Liberté dialectique. Publications Universitaires européennes*. Bern, Frankfurt a.M., New York: Lang, 1992. 126 p. (Sér. 20: Philosophie; 379).
- LEWITZKY, S. *Autonomie individuelle et appartenance au tout. Deux principes, un concept: mémoire philosophique*. Nanterre: Académie Européenne du Livre, 1990. 277 p.
- NANCY, J. *The experience of freedom*. Stanford (Calif): Stanford University Press, 1993. 210 p.
- PAJÓN, E. *El ser y la libertad*. Madrid: Fundamentos, 1992. 182 p. (Ciencia; 176).
- RUIZ-PORTELLA, X. *La liberté et sa détresse*. Bruxelles: Pusia, 1993. 177 p.
- SWANTON, C. *Freedom. A coherence theory*. Indianapolis (Ind): Hackett Pub.Co., 1992. 200 p.
- TITZE, H. *Das philosophische Gesamtwerk. VI: von der Freiheit*. Rheinfelden: Schäuble, 1994. 110 p. (Wissenschaftsgeschichte, 22).
- TUGENDHAT, E. *Conscience de soi et autodétermination*. Paris: Armand Colin, 1995. 304 p.
- VATTUONE, G. *Libero pensiero e servo arbitrio*. Napoli: Ed. Scientifiche Italiane, 1994. 132 p.
- WEATHERFORD, R. *The implications of determinism. Problems of philosophy. Their past and present*. London: Routledge, 1991. 275 p.
- WOKART, N. *Antagonismus der Freiheit. Wider die Verharmlosung eines Begriffs*. Stuttgart: Metzler, 1992. 155 p. (Bibliothek Metzler; 7).
- WOLF, S. *Freedom within reason*. Oxford, New York: Oxford University Press, 1990. 162 p.